

De Vita Petri Canisii De Societate Iesv

Rader, Matthäus

Monachii, 1614

VI. Quid Viennæ Austriæ promouerit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70957](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-70957)

etiam ipsius Domini Eccij, Theologi & do-
ctissimi, & in disputando religionemq; pro-
pugnando, felicissimi & fortissimi Hectoris,
iniuriam facile affirmarim, longè & elegan-
tius, politiusq; & compendiosius nunc pe-
nè omnes tradi doceriq; literas, quam apud
maiores nostros fieri est solitum. Id quod ego
sæculi potius illius barbarie, quæ in omnes
scientias vim suam exercuit, quam ipsis Do-
ctoribus, quos acutè, subtiliter & doctè scri-
psisse & disputasse constat, tribuo.

QVID VIENNÆ PRO- MOVERIT.

CAPUT VI.

CANISIUS re benè gesta Ingolstadij
civ. 15. 11. vocatu Ferdinandi Imperatoris
cum Nicolao Gaudano inde profe-
ctus Viennam properauit, vbi cœpta
à Claudio Iaio & Lanoio Collegij
Viennensis fundamenta absoluit,
Ferdinando Cæsari pro concione E-
uangelium exposuit; Et cum non
absque

absque vitæ discrimine regiam pete-
ret, armatā manu in aulam deduci
Ferdinandus Canisium imperauit.
In Academia sacra diuinæ legis my-
steria interpretatus est, in quibus a-
deo copiosè Cæsari satis fecit, vt pro-
pter conceptam de Canisio non ina-
nem sanctimoniarum veneracionē, An-
tistiti Viennensi extincto, non aliud
illo digniorem, quem sufficeret, iu-
dicaret. Quare per legatum apud
summum Pontificem omni ope con-
tendit, uti Canisium vellet, juberet
Viennæ Pontificem esse: non esse ea
tempestate commodiorem, nec ijs
temporib⁹ opportuniorem, qui im-
proborum hominum omnia contra
fidem Romanam molientium cona-
tibus voce, calamo, & virtutum stu-
dio possit obniti. Qua de re luculen-
tum in vita Ignatij testimonium Ri-
badeneira dicit: *Anno*, inquit,
MD.LIII. *Ferdinandus Romanorum Rex*,
Petrum Canisium virum modestiæ atq; sapi-

D entiæ

entiae laude in nostra Societate prstantem, acremqz fidei Catholice aduersus hereticos defensorem, optauit creari Episcopum Vienensem. Videbat enim cum in ipsa ciuitate Vienna, tum per uniuersam Austria ha-
resecion pestē impunē grassari: & pastore san-
ctissimo atqz vigilante opus esse qui à Christi
grege luporum passim sequentium rabiem
arceret. Cum igitur à Pontifice Julio III. hoc
Ferdinandus Rex summis precibus conten-
deret, Pontifex rem totam ad Ignatium re-
iecit, ut si lle probaret, quod Rex petebat, id
ipse concederet. Negauit Ignatius id ex usu
ac commodo Societatis fieri posse. Adhibite
sunt omnes machinae ad expugnandum illi-
us animum, sed frustra: mansit enim sem-
per in sententia, nec se ab illa ullis rationi-
bus deduci passus est.

Eiusdem Ferdinandi imperio Ru-
dimenta doctrinæ Christianæ Canisi-
us conscripsit, & in lucē, sine sui no-
minis, quod modestiæ causa fecerat, ambi-
tione, auctoritate tamē Cæsaris euulgauit (summam doctrinæ Chri-
stianæ

LIBER PRIMVS CAP. VI. 31

stianæ dixit) quæ res mirè oculos ad-
uersariorū torsit, & multo grauius a-
nimos vulnerauit, cum suas errorum
technas, & strophas impietatis, quib⁹
simplici ætati populoq; illudere cō-
suerant, aperiri & in lucē prolatas ri-
deri damnariq; senserunt. Proinde o-
mnes certatim velut ad vnā candēq;
metam collineare, & impetū in salu-
berrimū Canisij doctrinæ Catholicæ
cōpendiū facere, ac omni vi conuel-
lere conari, vti Cæsar is impulsu coa-
ctus fuerit Canisius opus suū augere,
& testimoniiis patrū fulcire, & pro pri-
ma ætate ex ipsa epitome epitomen
cōcinnare, nomēq; suū Catechismo
præfigere. Quod ipse Canisi⁹ epistola
sua cæchesi præfixa lectorique in-
scripta testatur. Sed multo illustrius
& ampli⁹ est ipsius Ferdinandi Cæsar is
edictū, Viennæ anno priore pro hu-
ius libri auctoritate, & ipso Canisio,
& Catholicæ pietatis studio proposi-
tū, quod huiusmodi Hendecasylla-
bus commendat.

D 2 Vis

Vis cognoscere, Christiane lector,
 Quid sincera fides tua exigat, vel
 Optet? hunc legit uſq; & uſq; librum,
 Quem nunc Rex tibi Ferdinandus ipſe
 Laudauit, tibi quo foret vel iſta
 Consultum ratione, ne perires.
 Quod si verius ipſe uis probare,
 Edictum poteris videre Regis.

EDICTVM CÆSAREÆ
MAIESTATIS.

Ferdinandus diuina fauente clementia
 electus Romanorum Imperator semper
 Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohe-
 mia, Dalmatiæ, Croatia, Sclauonia, &c.
 Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Au-
 striæ, Dux Burgundiæ, &c. Marchio Mora-
 uia, &c. Comes Tyrolis, &c. Vniuersis &
 singulis fidelibus nostris, tam Ecclesiasticis
 quam Sæcularibus, Prælatis, Comitibus, Ba-
 ronibus, Dominis, Militibus, Clientibus,
 Capitaneis, Marschalcis, Prouinciarum pre-
 sidibus, ViceDominis, Præfectis, Burggraui-
 is,

is, Officialibus, Iudicibus, Burgimagistris,
Consulibus, & Communitatibus, omnibusq;
aliis & singulis subditis, & fidelibus nostris
Prouinciarū nostrarum, cuiuscunq; gradus,
status, ordinis, conditionis, & dignitatis ex-
titerint gratiam nostram Cæsaream & om-
ne bonum. Magno cum animi nostri mæro-
re perpendimus & videmus, quibus hodie
quantisq; motibus & periculis orbis Christi-
anus vndiq; concutiat: potissimum vero
miserandus ille status neglectæ adeoq; con-
tentæ passim religionis saepe multumq; nos
& pios omnes decruciat: Qua quidem reli-
gione, ut nihil est sanctius in terris, ita præ-
clarius ac firmius Reipub. ornamentum, ac
robur esse nullum potest. Atq; idcirco ma-
larum artium nefarius Ariifex sanctæ Ec-
clesia bonorumq; omnium hostis atrocissi-
mus Sathan quantum humano generi præ-
sidii in vera religione positum sit, minimè
ignarus, annis ab hinc multis causam reli-
gionis passim oppugnat ac perturbat, ita ut
maioribus viribus & copiis, frequentiori-
busq; dolis & fraudibus, uno eodemq; tem-

D 3 pore

pore ipsam antea nunquam oppugnasse videatur. Nec desinit adhuc satellites quosdam et ministros suos, qui editis suis libellis omnia impietatis studia foueant, disseminant, ac propagant subornare: partim, ut qui à religione orthodoxa semel defecere, in erroribus & sectis, quibus se addixerunt, confirmentur partim, ut qui etiamnum in tutissimis Ecclesiae Dei castris perdurant, hinc seducti factionum discipuli, & religionis nostrae Catholicæ desertores fiant. Inter hos autem libellos, quorum ingens ubique prouentus est, non parum virium ad religionem extendam habent Catechisni (sic enim appellant) qui sèpè tum bremitatis, tum verborum eleganter, & methodi specie commendati egregiè fallunt, & imperitam illam nobilemque iuuentutem veritatis sinceritati natam, grauiter vitiant, atque corrumpunt. Dum enim existorum libelorum lectione, venenum ipsa dulcedine blandum, simplicibus & incutis sumendum præbetur, priusquam id sentiant eorum animi nouis & pestiferis opinionibus,

quaes

quas euellere postea sit difficultimum, de-
prauantur. Vnde fit, ut eo doctrinæ fer-
mento semel infecti, Catholicæ fidei, & san-
ctæ matris Ecclesiæ dogmata, & instituta
veneranda negligant, fastidian, atque
nonnunquam etiam per contemptum op-
pugnant. Qua quidem in re, si quid
consilii, monitis, iussis, & edictis publicis
Imperatore & Principe Christiano dignis
profici potuit: Nos profecto, cum ad ista
impietatis studia profliganda, tum ad sa-
crosanctæ religionis nostræ Catholicæ iura ^{studium} Ferdinandi
retinenda, officio nostro minimè defisi- ^{de Imperio}
mus. Attamen grassatur in dies magis ^{toris in tunc}
ac magis hæc fæda lues, nouique subinde ^{endare relis-} ^{gione Catholica.}
ac nouis illecebris infæcti prodeunt Cate-
chismi: sparguntur, leguntur, proponun-
tur in Scholis, maiores sanè periculo, quam
simplices pueri & creduli, imprudentes, idole-
scentes, imperitiæ homines, & pleriq; omnes
istiusmodi præceptores sentire aut iudicare
queant. Quodigitur in graui morbo boni me-
dici, in exortate tempestate fidi naucleri faci-
ut, à nobis alienum, non esse existimauimus,

56 DE VITA P. CANISII

ut præsentissima nobisq; oboculos posita atque prospecta longè grauissima pericula ratione quadam aut depellamus omnino, aut saltem, quoad Deus potentem manum suam admouerit, mitigemus. Quamobrem matura super his deliberatione habita, fidelibus nobis subiectis populis saluberrimum fori duximus, si in tanta dogmatum & sectarum varietate, catechistica doctrinalibum, qui Orthodoxus sit, conscribi simul & fidelibus nostris populis euulgari, commendariq; unicè curaremus. Ad quod Catholicum opus conscribendum, inter alios non dubia fidei doctrinæ viros, honorabilem, religiosum, deuotū, nobis dilectum Petrum Canisium, saudat Ca- nisium.

Imperator Cræ Theologie Doctorem delegimus, & cum ab eo fuisset conscriptus aliorum etiam, quos non solum sacrosanctæ Theologica scientia, verum etiam vita innocentia & integritate perspicuos esse constat, iudicio & censura subiecimus: quo certiores essemus, ne auctoritate nostra in lucem quicquam prodiret, quod Euangelicæ doctrinæ & sanctæ Ecclesiæ Catholicæ ullo modo aduersaretur. Posteaquam

Itaquam Dei Opt. Max. gratia factū est, ut
commemoratus liber, magno ubiq; doctoriū
& procerum quoq; Catholicorum applausū
exceptus, in varias etiam linguas cōuersus,
sapeq; apud exterōs recusus, & in Gymnasi-
is publicis simul ad docendum & discendum
propositus fuerit, existimauimus, nos non
absrefacturos, si eundem Catechismum ab
auctore denuō recognitum, non solum rur-
sustypis euulgari curaremus, verum etiam
prorudiorum captu in quoddam compendi-
um redigi inberemus; ac fidelibus nostris po-
pulis denuō auctoritate nostra commenda-
remus. Mandantes idcirco prædictis omni-
bus & singulis præcipue verō iis, qui nostro
nomine & loco iuris & Iustitiae administra-
tionem in prouinciis nostris exercent, & in
magistratu constituti sunt, ut hunc Cate-
chismum solum, nullumq; aliū per Ludi-
magistros, præceptores, ac Pædagogos pueris
in Scholis publicē aut priuatim proponi, præ-
legi, ediscendumq; tradi magnoperè curetis,
atq; oratione efficiatis, quatenus cūm vos,
tum ipſi grauissimam indignationē nostrā

D 5 aliasq;

aliasq; pœnas delinquentibus & huius edi-
 ti nostri contemtoribus pro arbitrio nostro
 irrogandas volueritis euitare. Hæc enim
 est expressa mens & voluntas nostra. Datū
 in Ciuitate nostra Vienna, die x. Men-
 sis Decembris, Anno Domini M. D. L X.
 Regnorum nostrorum Romani xxx. aliorū
 vero xxxiiii. Maximus ex hoc Ca-
 nisij libro fructus in omnē ferè orbē
 redundauit, in omnibus tēplis, Scho-
 lis, Gymnasiis, Academiis iuuentuti
 prælecto & tractato, vt omniū ferè
 gentiū linguis Canisius cœperit loq,
 Germanica, inquam, & Sclauonica,
 Italica, Gallica, Hispanica, Polonica,
 Græca, Bohemica, Britannica, Scotti-
 ca, Æthiopica, & (vt à domesticis di-
 dici) Indica & Iaponica, vt omniū p-
 pè gentiū doctor Canisius potuerit,
 possitq; hodie non immeritò appel-
 lari. Quatruplici forma & ratione idē
 labor produit: breuissima, p minima
 pueritiae ætate: iconib⁹ etiā express⁹,
 quib⁹ per symbola & emblemata res,
 quæ docētur, adumbrātur; mediocri
 ad iuuentutis Scholastice vsum: & plo-

Canisius
 omnium
 propè gen-
 tium lin-
 guis per
 Cateche-
 sis suam
 locutus.

no volumine, quod doctiores ad stabilienda Romanæ Ecclesiæ decreta & vniuersam religionis nostræ institutione adhibeāt. Fecit hæc fama Canisij, vt omniū aures hæreticorū grauiter feriret, à quib⁹ Canis Austriacus dicitatus est, quod luporū nēpe immanitatē retunderet, & à Christi ouilib⁹ feras omnibus lupis nocentiores procul arceret. Auctoritas porrò tāta viri erat, jam Prouincia ab Ignatio præfecti, vt illū Societatis auctorē & cōditorē vulgō proclamarēt, omnibusq; modis conarētur innocētiā eius aliqua criminis infamia aspergere. cumq; nihil esset, quod in morib⁹ aut vita possent carpere, ad cōsuetū mēdaciōrū asylū cōfugerunt. Sic enim impius Ecclesiæ, & summi illius Præsidis perduellis Ioañes Wolfius I. C. in cētenario sexto mēdaciōrū seu lectionū memorabiliū ex Atheo Illyrico de nostro Canisio īpudētissimē fabulatur. *Iesuitarū præcipu⁹ auctor, aut certe instaurator & propagator Canisi⁹ est, de cuius*

*Hæretico-
rum scom-
mata-*

*Canisius
Societatis
auctor cre-
ditus in
Germania.*

*Illyrici fa-
bula de
Canisio.*

cuius sanctitate & castitate multæ præclare
historiæ circumferuntur. Inter quas non po-
stremum locum obtinet illa, quæ Moguntiæ
anno 1557. cum Abbatissa cognomento Ca-
tella accidit: à qua cum lauto hospitio ex-
ceptus esset, postquam poculis exhilarati
sunt, ex communi canis cognomine amicitia
contracta caninas nuptias celebrarunt. Et
fabula tunc in VVormatiensi colloquio fuit
toto notissima cælo. Hæc supra omnes
Mœonidas, Æsopos, Phœdros, fabu-
losus Illyricus, & mendax Wolfius, q
tamen verè fabulam ait fuisse; notam
fabulam inquam, non historiam, cū
eo anno Canisius Moguntiam nun-
quam accesserit, & Viennæ Austriae
Imperatoris Ferdinandi Ecclesiasten
egerit, scripseritque sacram Cate-
chesin. Accedit (vt ex Antistitarum
Moguntinarum, Parthenonum seu
Virginum sacrarū syllabis cognoui)
nullam vñquam Moguntiæ in vlo
cœnobio Abbatissam cognomine Ca-
tellam fuisse: Immò nec Moguntiæ
Colle-

Collegium Societatis IESV vllum fu-
it ea tempestate, primumque anno
CIO. IO. LXI. institutum est. Potuit
fabula traxisse originem à quadam
Hundia, ministra Cœnobij, quam
subpriorissam vocant, quę oblitera suę
nobilitatis & religionis, cum vili mi-
nistro Cœnobij in pistrino nati clām *In hæreti-
cos retorta*
profugit, & Francofurti desertrix vo-
torum, & sacrilega sponsi cælestis
Christi proditrix, in hæresi infelicem
animam exhalauit. Multo honestius
& verius, quamuis non Romanæ re-
ligionis scriptor Henricus Pantaleon
in Prosopographia virorum Illustri-
um Germaniæ de eodem hoc elogi-
um condidit: *Petrus Canisius Nouiomag- Verū ad-*
gi apud Belgas natus & educatus anno circi. uersarij de
ter M D. XXI V. Hic cum felici ingenio esset Canisio e-
præditus, operam literis dedit, atq; impri- logium.
mis Theologico studio incubuit. Id ut com- Natus est
modius præstaret, Iesuitarum Collegium in- anno 1521.
gressus, cum ordinem suscepit. Digreditur non 24.
deinde in origines Societatis, & de-
mum

rum concludit. Cum ergo Petrus in le-
 suitarum ordine plurimum profetisset, pri-
 mò Ingolstadii Professor, postea ab Othono
 Cardinale ciuius Ordinis fautore, Augusta
 Vindelicorum concionibus Praefectus fuit.
 Eam vocationem Petrus suscepit, atq; tanto
 Zelo administravit, ut passim omnibus in-
 notesceret. Tanta enim facundia fuit, ut
 Ferdinando Cæsari & Pontifici Romano
 gratus & aliquoties ab iis vocatus fuerit.
 Ibi quoque etiamnum in auctoritate exi-
 stens, à Germanis & exteris nationibus ag-
 noscitur. Anno post receptam per
 Christum salutem c. 10. 10. LV. B. Ignatius
 per literas Canisio in mandatis
 dedit, vti se cum Farnesio Legato
 Pontif. M. ad comitia à Ferdinando
 Rege, Ratisbonam indicta coniun-
 geret, omnēq; operam suam illi of-
 ferret, præstaretq; Nam Carolus Q.
 M. omnibus imperiis se vtrò abdi-
 carat, & filio Philippo regnis omnib;
 hæreditariis Hispaniarum, & quæ ad
 earum ditionem pertinent, cesserat.
 Ferdi-

Ex literis
 B. Ignatij
 à Theodo-
 ro Busao
 ad mem/ f-
 sis.

Ferdinando Rom. regi germano fra-
tri literis ad regulos Germaniæ da-
tis, imperium commendarat. Cani-
sius præsto fuit omnibus, sed funera
principum conuentus morabantur.
Interim Canisius prouinciā curauit,

PRAGAM SOCIORVM
COLONIAM DEDVCIT:
WORMATIAM A FERDINANDO

Cæsare ad Colloquium mit-
titur.

CAPVT VII.

Ferdinandus Romanorum Rex a-
nimaduersa Canisij doctrina, reli-
gione, vita, morumq; integritate, ex
illo de Sociis existimans, quorū vir-
tutem in Viennensis Collegij felici
& salutari Reipub. progressu perspe-
xerat, putauit se Bohemorū etiam sa-
luti consulturū, si Pragæ Collegium
cōderet, vbi mores populi emenda-
rent, Hussitarum & Wicleffitarum,
aliorumq; hæreticorum furorem re-
tunderet; sic enim ex tabulis Collegij
Pra-